

Машины для основного обробітку ґрунту

- 1. Системи та основні операції механічного обробітку ґрунту**
- 2. Класифікація плугів**
- 3. Типи корпусів**
- 4. Загальна будова корпусу лемішного плуга**
- 5. Загальна будова машин для основного обробітку ґрунту**

1. СИСТЕМИ ТА ОСНОВНІ ОПЕРАЦІЇ МЕХАНІЧНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ

Системи обробки ґрунту – це сукупність науково обґрунтованих прийомів обробки ґрунту під культури в сівозміні.

1. Відвальна система – передбачає оборот ґрунтового пласта, що забезпечує закладення поживних решток, насіння бур'янів і збудників хвороб в нижні шари орного горизонту. Таку систему широко застосовують в районах достатнього і надмірного зволоження.

2. Безвідвальна система – виключає оборот ґрунтового пласта: його замінюють глибоким розпушуванням зі збереженням стерні, що захищає ґрунт від вітрової ерозії. Цю систему обробітку застосовують в степових районах, де проявляються ерозійні процеси, а також в районах з недостатнім зволоженням.

3. Ярусна система – супроводжується диференційованим обробітком верхнього, середнього та нижнього шарів ґрунту, що мають явно виражену ярусну будову.

Залежно від числа обробок розрізняють

4. Інтенсивну систему, що включає декілька технологічних процесів при підготовці ґрунту до посіву, супроводжуючу багатократними проходами агрегатів, ущільненням і розпушуванням ґрунту.

5. Мінімальна система – передбачає скорочення кількості обробок і їх глибини, поєднуючи і одночасно виконуючи декілька технологічних процесів за один прохід агрегату.

В деяких випадках **обробляють не усю поверхню поля**, а тільки вузькі смуги, в які потім висівається насіння. Такий обробіток називається **нульовою**.

Обробіток ґрунту з утворенням на поверхні ріллі водозатримуючого мікрорельєфу (лунок, борозен тощо) називається **протиерозійною**.

Обробіток ґрунту, що супроводжується покриттям її поверхні залишками оброблюваних рослин, називається **мульчуючою**.

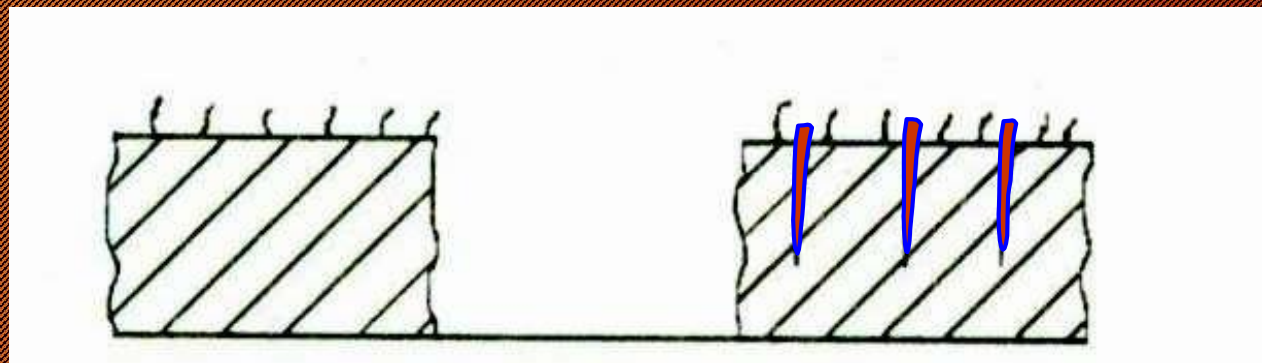

Основні операції механічного обробітку ґрунту

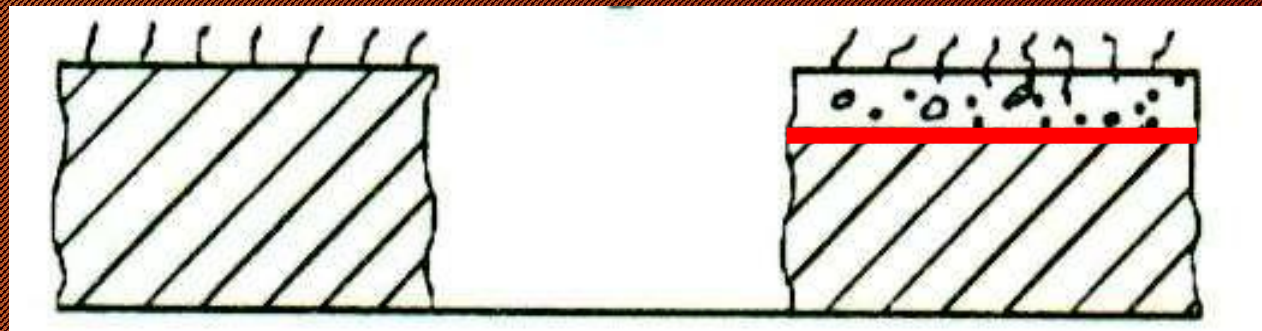
Різання ґрунту ножами

До обробітку

Після обробітку

- у вертикальній площині

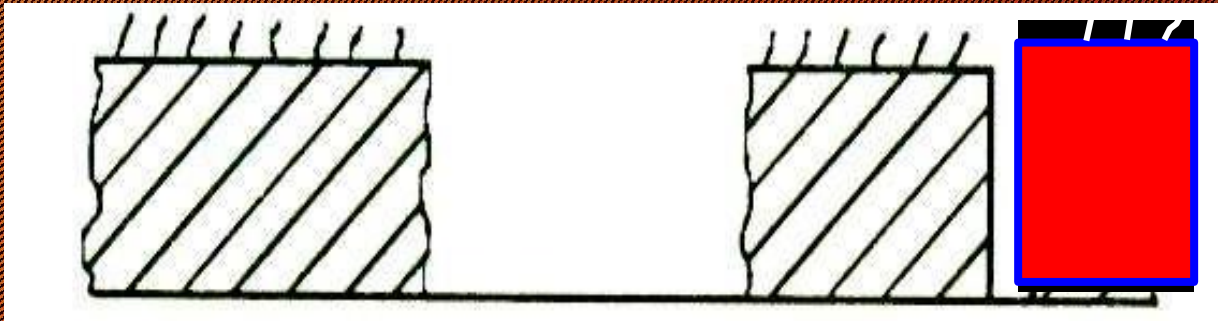
- у горизонтальній площині

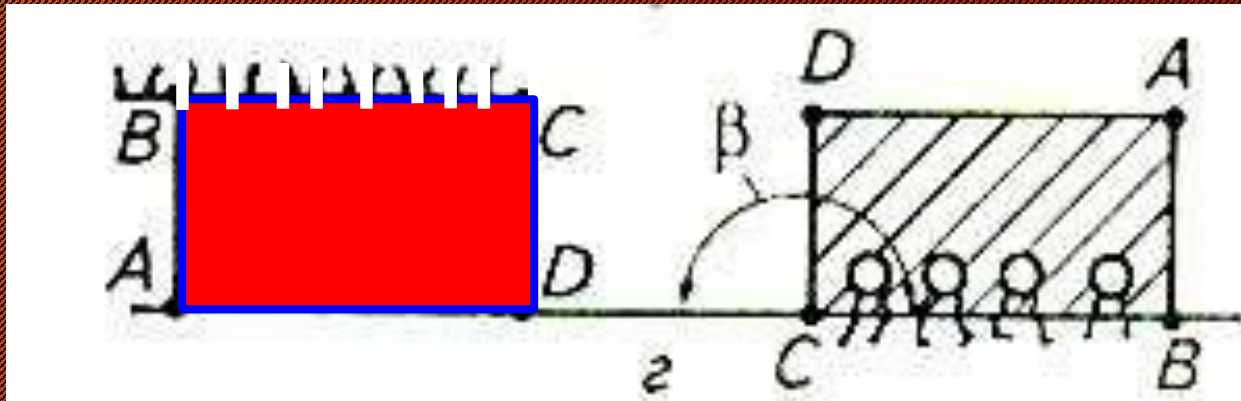
Відокремлення пласта від ґрунтового масиву — відбувається після його відрізання (вирізування) в горизонтальній, вертикальній або похилій площинах.

До обробітку

Після обробітку

Оборот пласта — обертання на 180° з укладкою у власну або сусідню борозну.

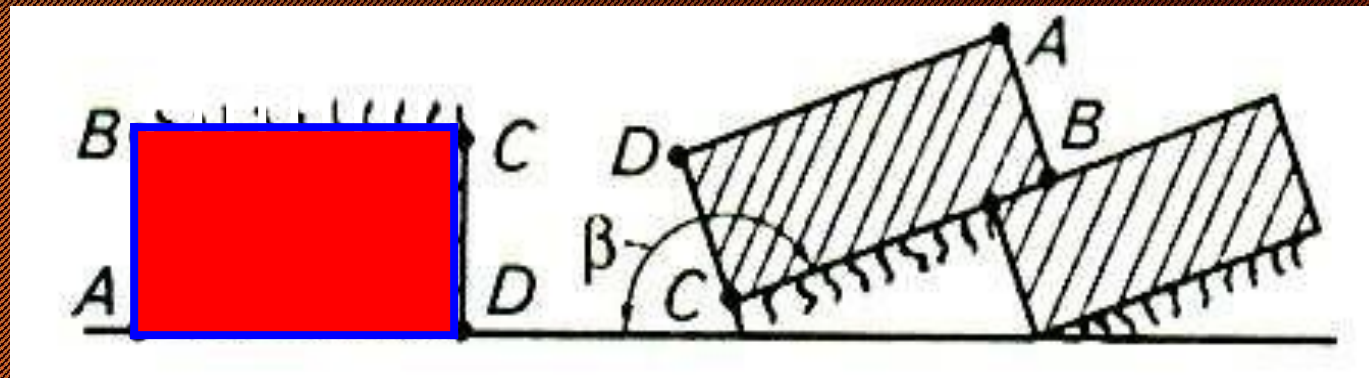

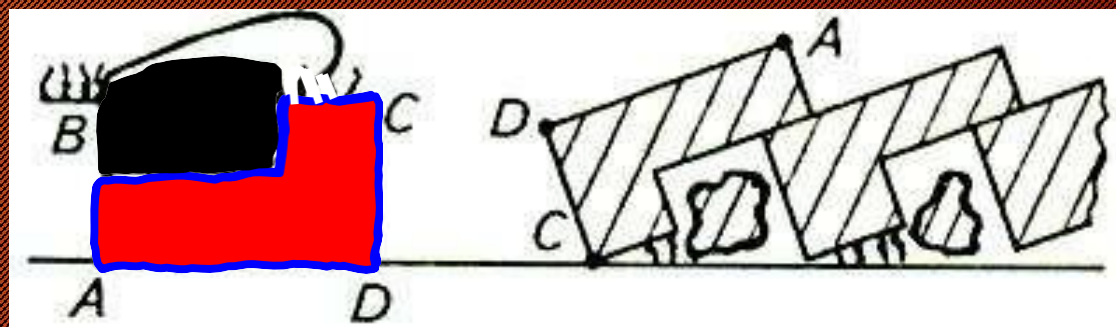
Внапуск - оборот пласта на кут β до 135° .

До обробітку

Після обробітку

Культурна оранка – оборот пласта, у якого попередньо зрізують частину верхнього задернілого шару і скидають на дно борозни. (Використовують передплужники або кутозніми).

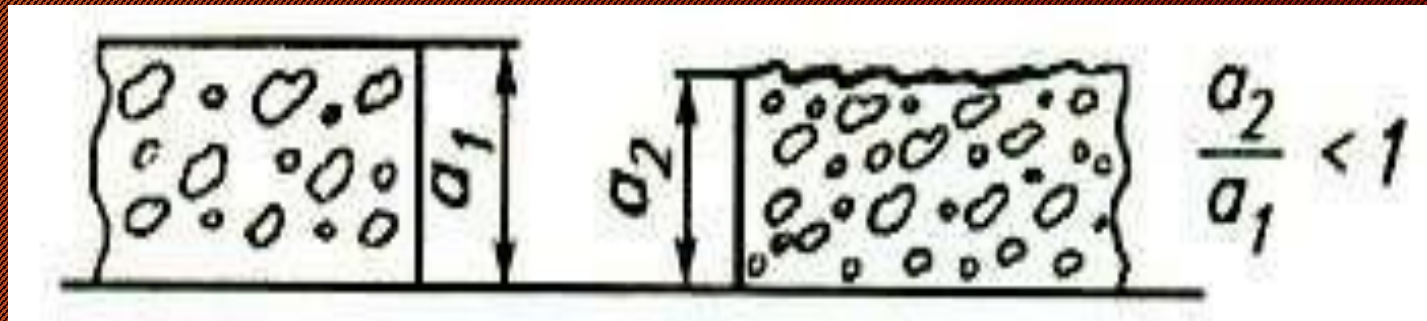

Розпушення – зміна розмірів ґрунтових грудок і відстані між ними, в результаті чого покращуються волого- і повітропроникність ґрунту, а також її біологічна активність.

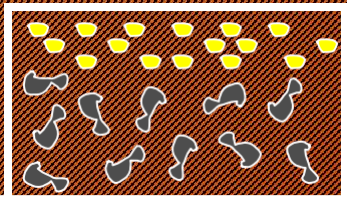
Ущільнення – процес зворотний розпушуванню при якому збільшується капілярність ґрунту і зменшується її загальна шпаруватість.

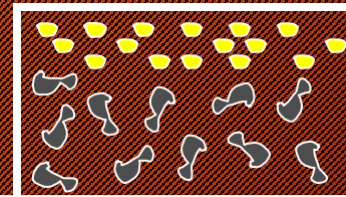

Перемішування – передбачає зміну взаємного розташування часток ґрунту, поживних решток, добрив і мікроелементів. Ґрунт стає однорідним.

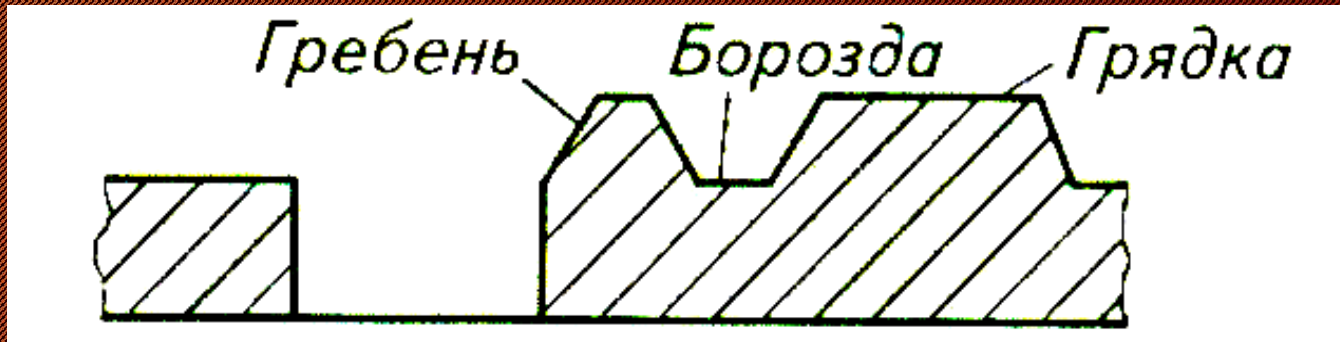
До обробітку

Після обробітку

Нарізування гребенів, борід, гряд – відбувається в результаті переміщення ґрунту у вертикальній і горизонтальній площинах.

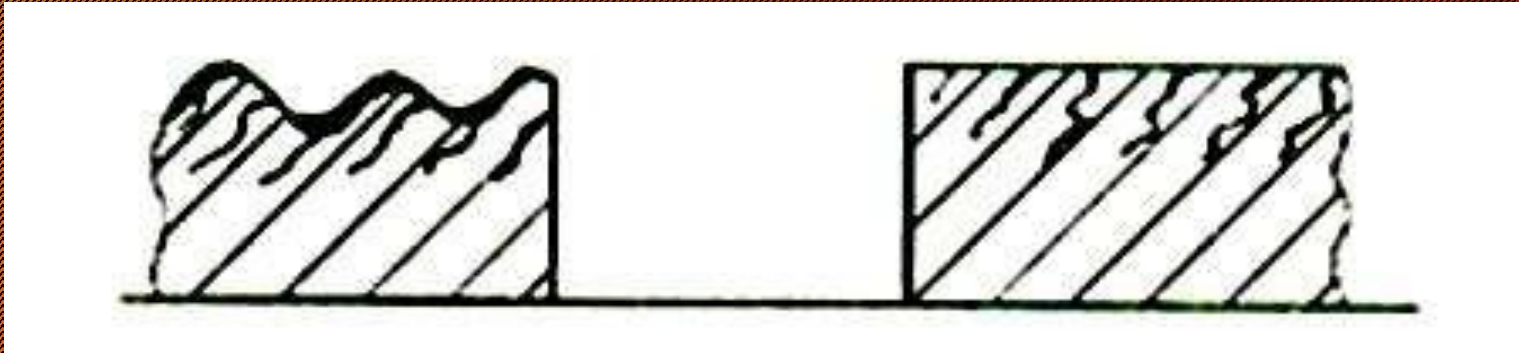

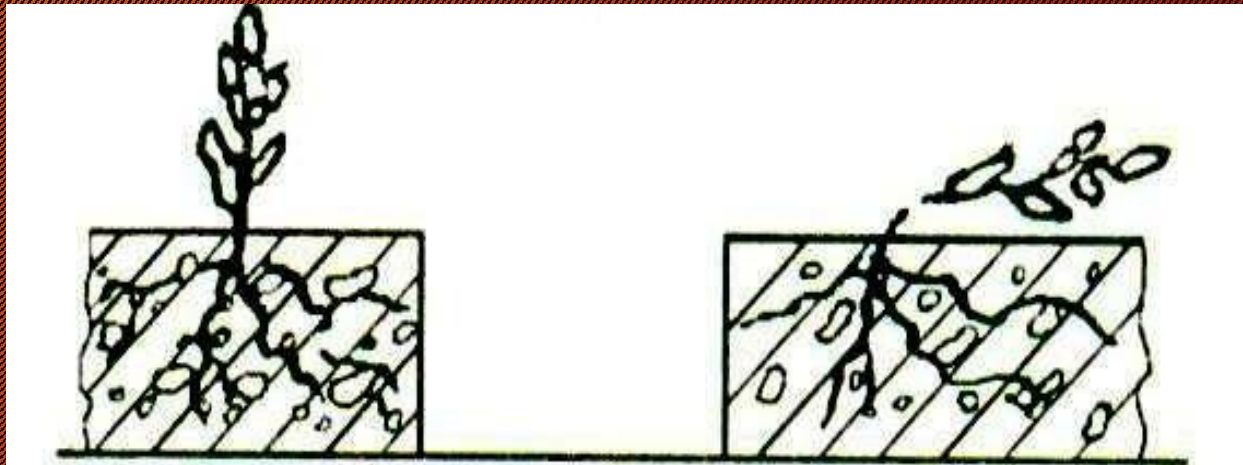
Вирівнювання – відбувається при поздовжньому переміщенні ґрунту. Після обробітку поверхня стає рівною.

До обробітку

Після обробітку

Підрізання бур'янів - це знищення їх шляхом перерізання або розриву коренів і стебел.

Класифікація видів обробітку ґрунту

В залежності від глибини ходу робочих органів розрізняють:

Основний обробіток – зазвичай перший, найбільш глибокий (**20-35 см**) обробіток ґрунту після збирання попередніх культур. Його проводять плугом з оборотом (чи без обороту) і подальшим розпушуванням ґрунтового пласта.

Поверхневий обробіток – проводиться на глибину **до 16 см** перед посівом, під час посіву або при догляді за парами, а також після оранки.

Глибокий обробіток – це спеціальний обробіток ґрунту на глибину **> 24 см** для поглиблення орного шару та запобігання водній ерозії.

2. КЛАСИФІКАЦІЯ ПЛУГІВ

За конструкцією

Лемішні – найбільш поширені;

Дискові – застосовуються для оранки важких перезволожених ґрунтів при обробітку рису і при лісовідновних роботах;

Чизельні – руйнування плужної підшви, що утворилася після багатократної оранки лемішними плугами;

Ротаційні та комбіновані – застосовуються залежно від умов і вимог агротехніки.

За призначенням

- **загального призначення** – для оранки старозораних земель;
- **спеціального призначення** – (кустарно-болотні, плантажні, ярусні, садові, лесні, виноградникові тощо). Їх використовують при освоєнні земкль або в спеціальних умовах.

За способом агрегування

- **причепні** – при транспортуванні передня та задня частина плуга спирається на колеса;
- **начіпні** – при транспортуванні плуг повністю піднімається над поверхнею навіски трактора;
- **напівначіпні** – при транспортуванні передня частина плуга спирається на навіску трактора, а задня на колесо;

За технологічним процесом

- **плуги для звально-розвальної оранки** – обладнані правообертаючими корпусами;
- **плуги для гладкої оранки** – обладнані право- і лівообертаючими корпусами.

До таких плугів також відносяться фронтальні, човникові, клавішні, балансирні, поворотні.

Гладка оранка – не має гребенів звалів і розвальних борозен. Її виконують човниково з будь-якого краю поля.

За видом тяги

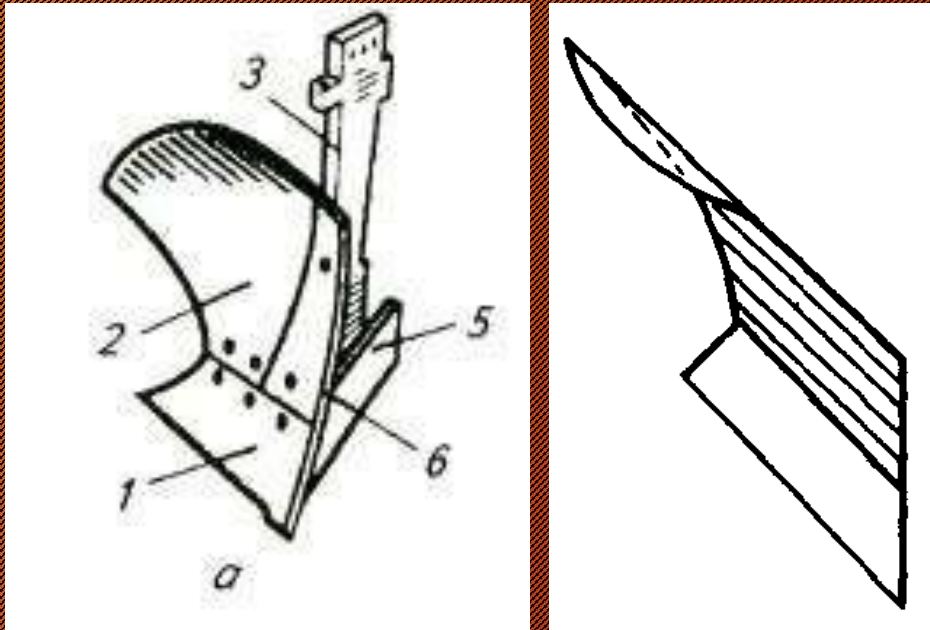
- тракторні;
- мотоблочні;
- кінні;
- канатно-блочні;
- ручні;

3. Типи корпусів

Якість оранки залежить від конструкції корпусу плуга, геометричної форми і розташування його робочої поверхні відносно дна і стінки борозни.

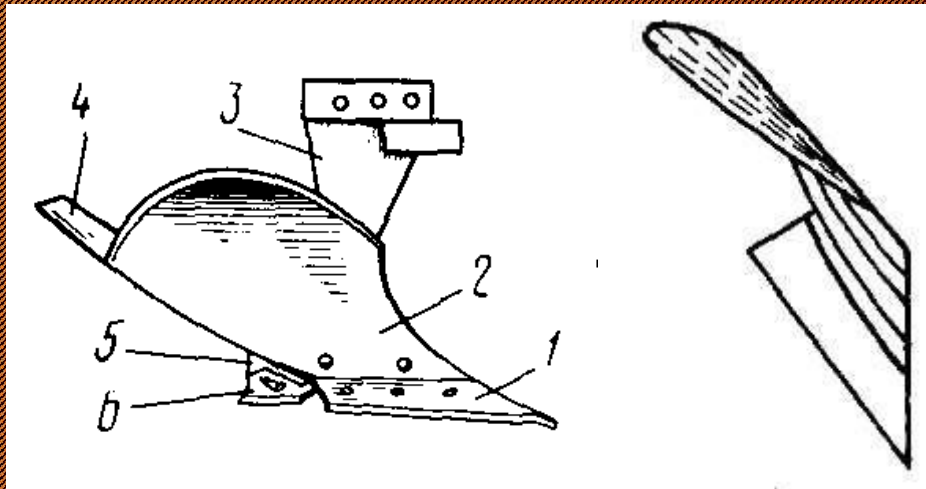
За конструкцією корпуси розрізняють

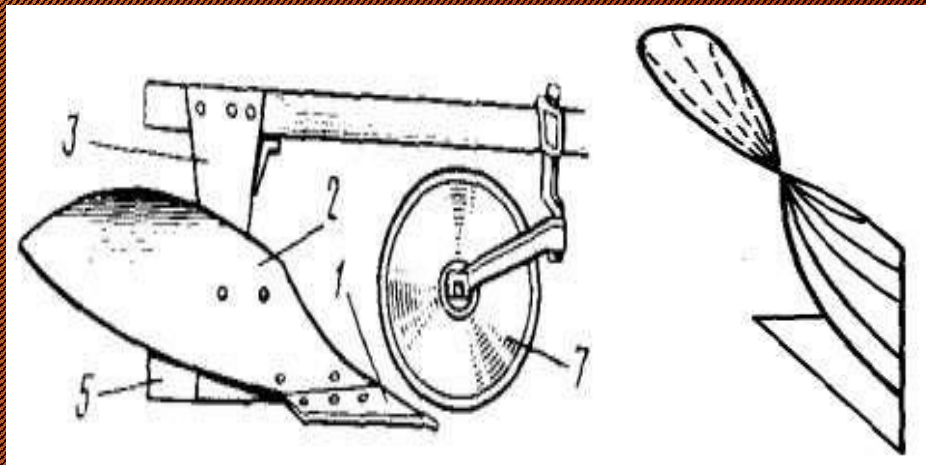
Культурні – добре обертають і розпушують ґрунтовий пласт. Такі корпуси застосовують для обробітку староорних земель.

1 – леміш; 2 – полиця; 3 – стійка;
5 – польова дошка; 6 – груди полиці.

1 – леміш; 2 – полиця; 3 – стійка;
4 – перо полиці; 5 – польова дошка;
6 – п'ятка польової дошки.

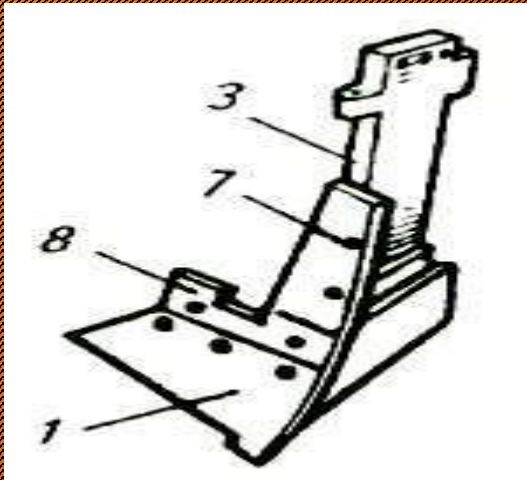

1 – леміш; 2 – полиця; 3 – стійка;
5 – польова дошка; 7 – дисковий ніж.

Напівгвинтові – вважаються універсальними, оскільки ефективно обертають та розпушують ґрунт на староорних і цілинних землях. Застосовують її переважно на середніх та важких ґрунтах.

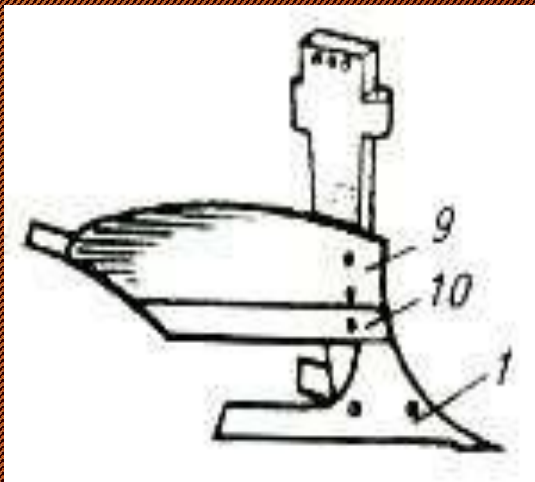
Гвинтові – забезпечують повний оберт пласта без його розпушування та створюють найкращі умови для розкладання поживних решток і дернини.

1 – леміш; 3 – стійка;
7 – щиток; 8 – розширювач.

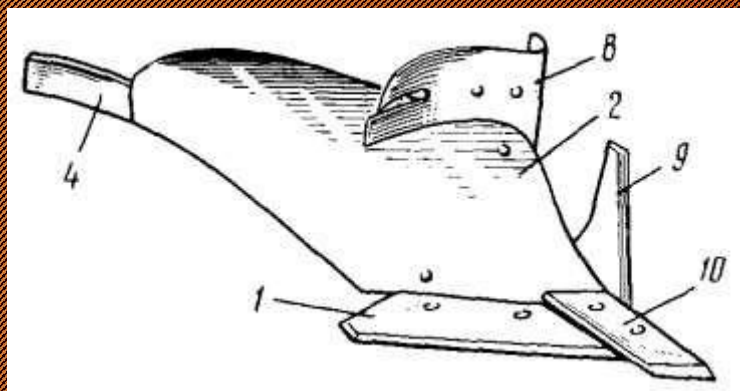
Безвідвальні – виконує розпушування ґрунту без обороту пласта. Застосовують при обробці ґрунтів у вітроерозійних і посушливих районах.

1 – вирізний леміш;
10 – верхній леміш;
9 – полиця.

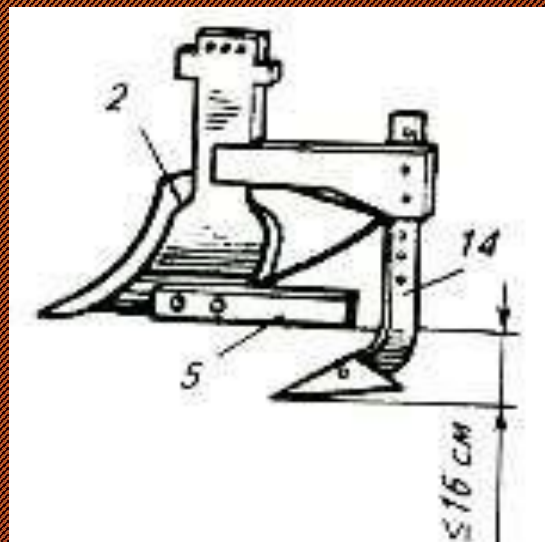
Вирізні – служить для відвальної оранки підзолистих ґрунтів і одночасного поглиблення орного горизонту на 4-5 см.

1 – леміш; 2 – полиця; 4 – перо полиці; 8 – кутознім; 9 – вертикальний ніж (типу «акулячий» плавник); 10 – долото.

Корпус з накладним долотом, кутознімом і вертикальним ножом – призначений для оранки твердих ґрунтів, засмічених камінням.

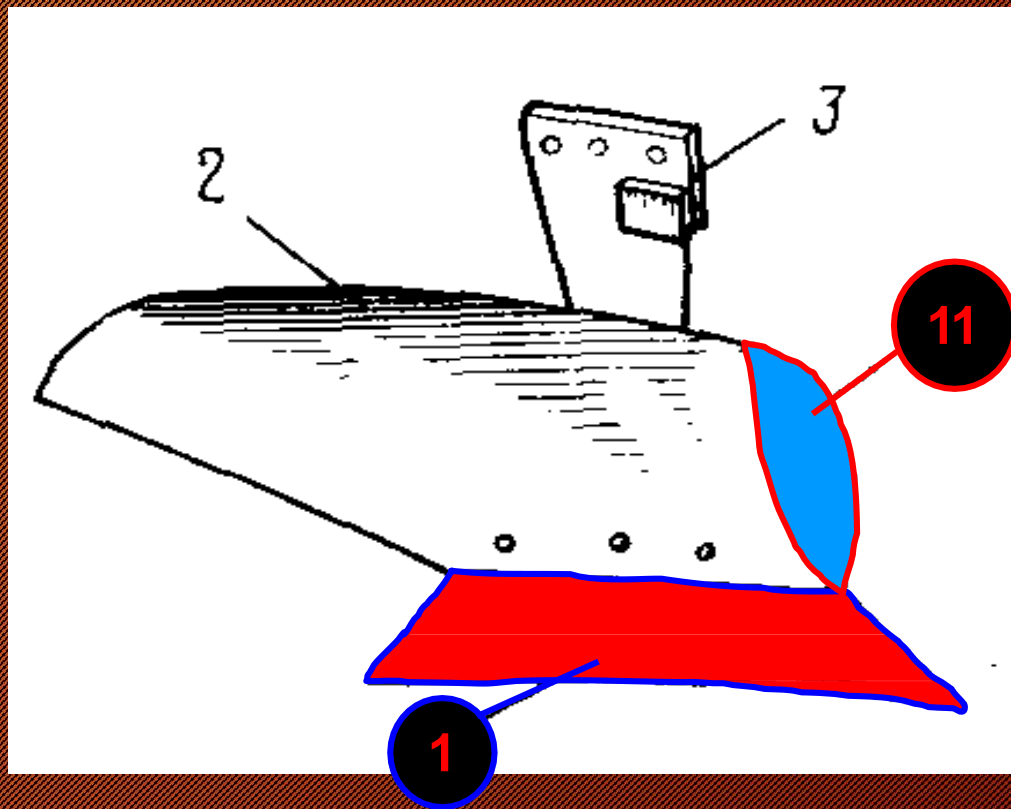

2 – полиця; 5 – польова дошка; 14 – ґрунтопоглиблювальна лапа.

Корпуса з ґрунтопоглиблювачем – використовуються для оранки підзолистих, каштанових ґрунтів і малопотужних чорноземів з одночасним поглибленням орного шару на 6-15 см.

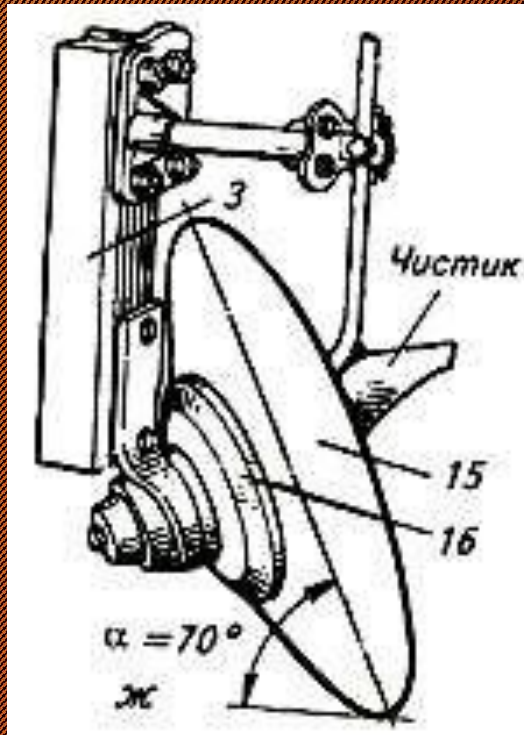
Ромбічний корпус – забезпечені двома лемешами: **нижнім 1**, як у традиційного корпусу, і **бічним 11**. Завдяки бічному лемешу утворюється стінка похилої борозни, що забезпечує більший простір для проходу працюючих у борозні коліс трактора і менші втрати на їх перекочування.

1 – нижній леміш; 2 – полиця; 3 – стійка; 11 – боковий леміш.

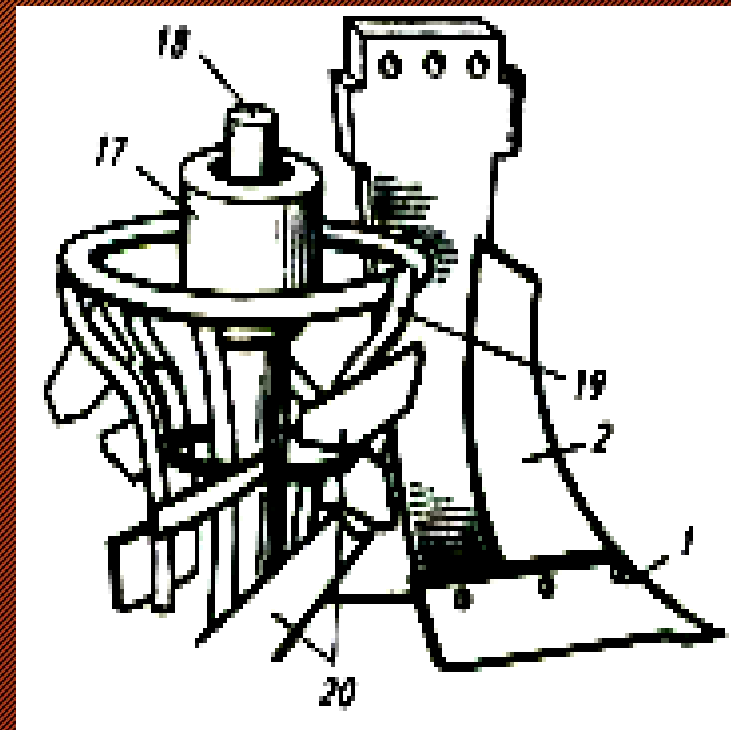

Дискові – використовуються для оранки важких, засмічених деревними коренями, а також для перезволожених ґрунтів при обробітці рису.

3 – стійка; 15 – сферичний диск; 16 – шпindelь.

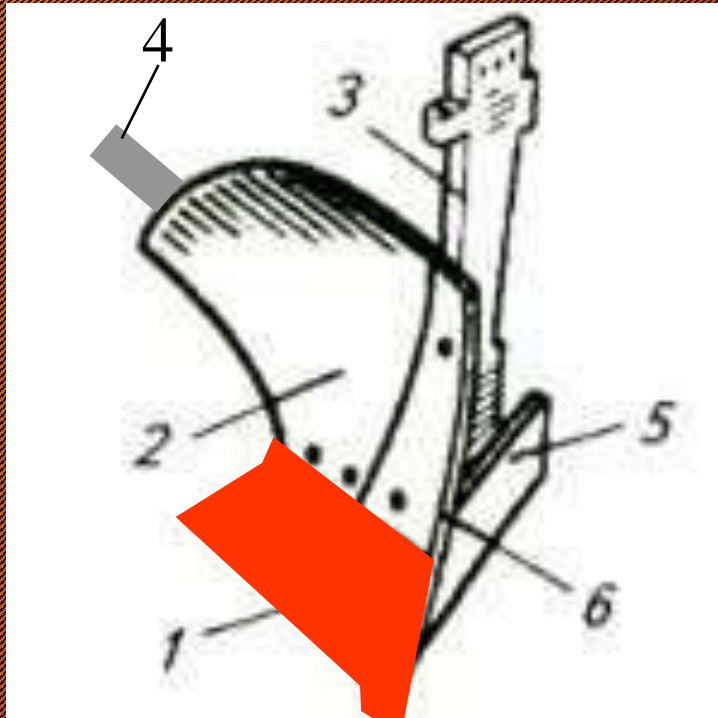
Комбіновані – призначений для оранки важких ґрунтів з одночасним інтенсивним розпушуванням ґрунтового пласта.

1 – леміш; 2 – укорочена полиця; 17 – корпус ротора; 18 – вал; 19 – ротор; 20 – лопатки.

4. ЗАГАЛЬНА БУДОВА КОРПУСУ ЛЕМІШНОГО ПЛУГА

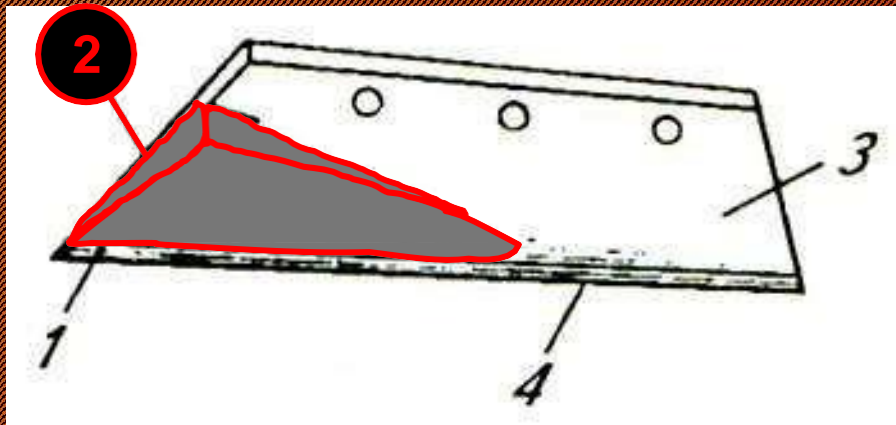
1 – леміш; 2 – полиця; 3 – стійка;
4 – перо полиці; 5 – польова дошка;
6 – груди полиці.

Леміш – підрізує ґрунтовий пласт в горизонтальній і частково у вертикальній площині. Робить початкове кришіння ґрунту та направляє його на полицю.

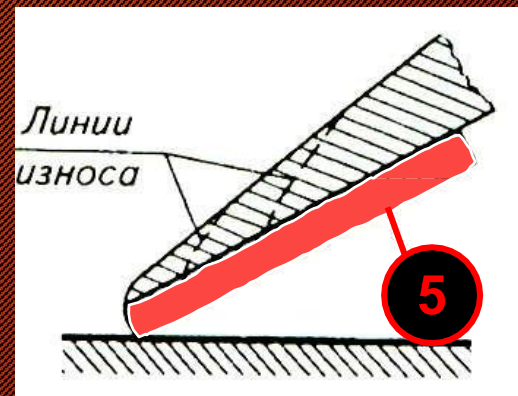
Класифікація лемішів

Трапецеїдальні – утворюють рівне дно борозни. Встановлюють на переплужниках і плугах працюючих на легких ґрунтах. **Магазин 2** призначений для зберігання запасу метала, який використовують для відтяжки лемеша при зносі.

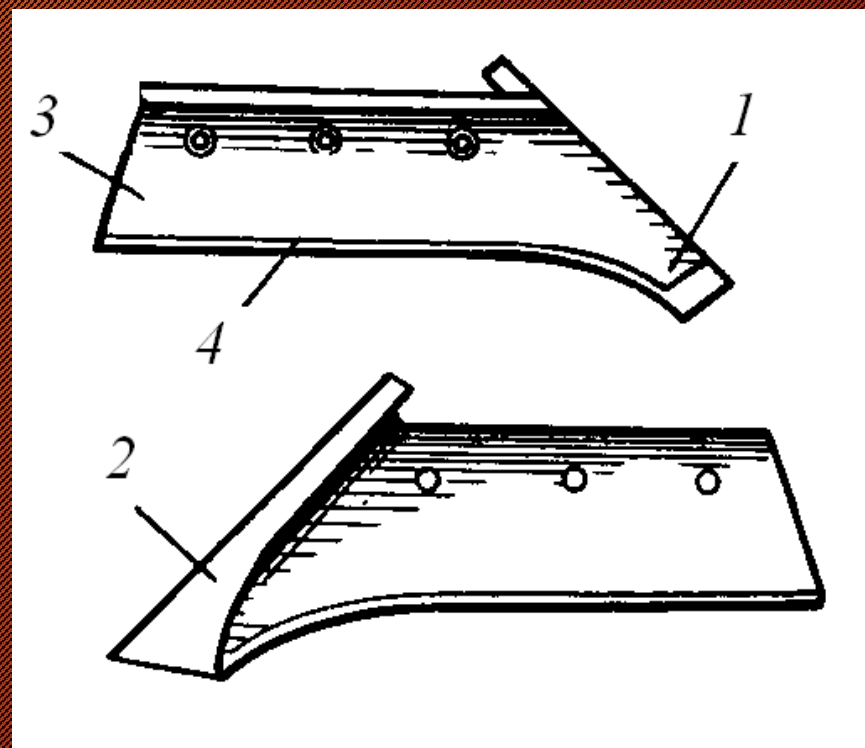
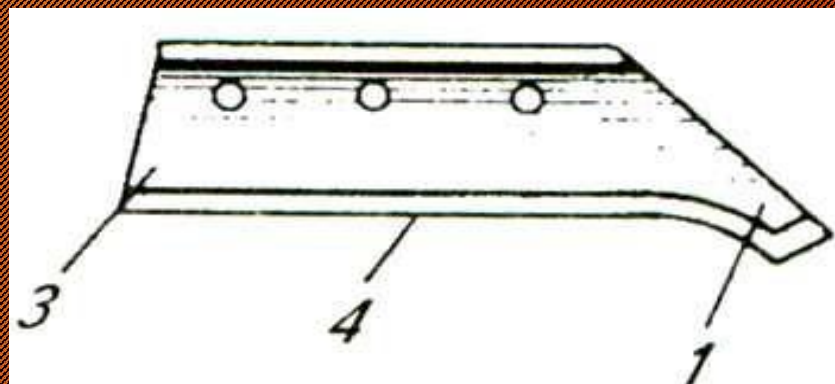
1 – носок; 2 – магазин;
3 – крило (п'ятка); 4 – лезо;
5 – зносостійкий сплав.

Для оранки ґрунтів, не засмічених каменями, використовують корпуси плугів з **самозагострюючими лемешами**, виготовленими з двошарової сталі або наплавленими по кромці леза **зносостійким сплавом 5** завтовшки **1,5 мм.**

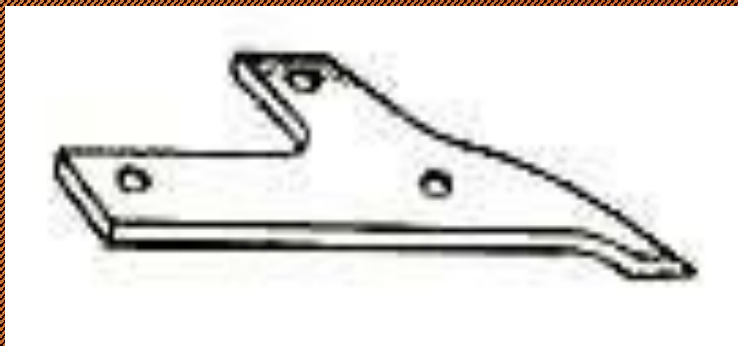

Долотоподібні – добре заглиблюються, особливо на важких ґрунтах, і забезпечують стійку глибину оранки.

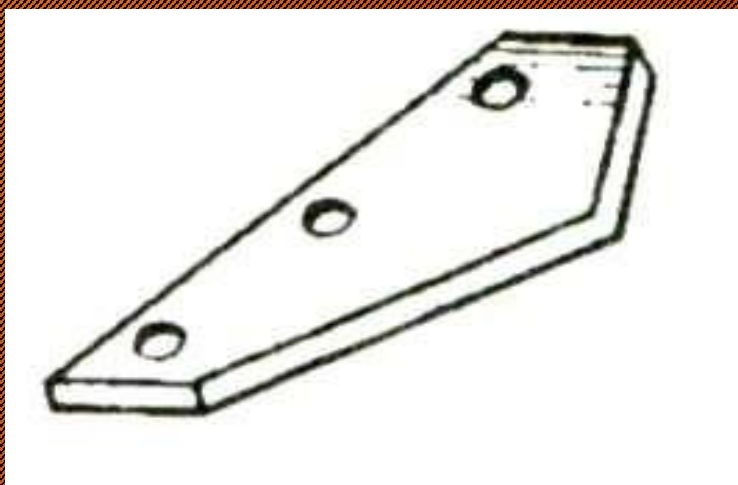

1 – носок; 2 – магазин; 3 – крило (п'ятка); 4 – лезо.

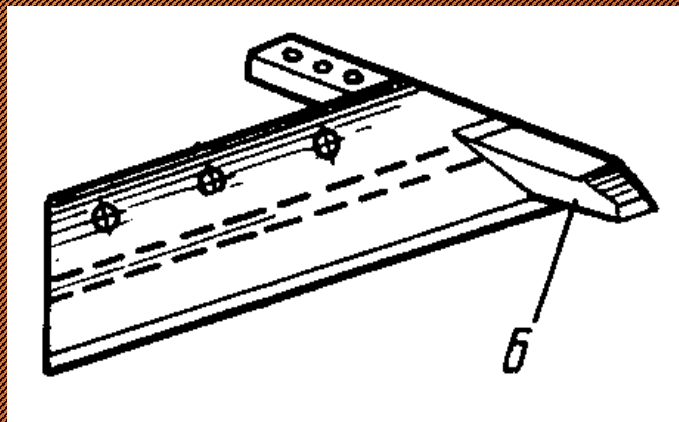

Вирізни – встановлюють на вирізних корпусах.

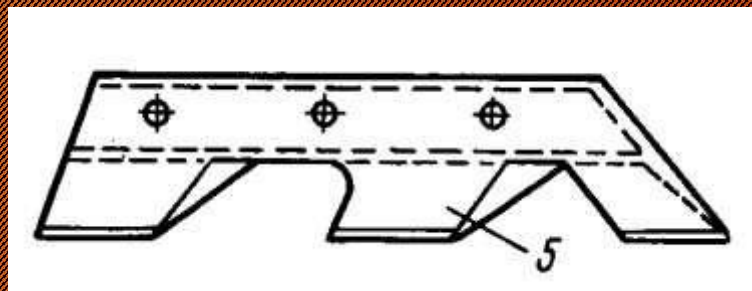
Трикутні – застосовують на деяких спеціальних плугах, картоплекопачах, каналокпачах і розпушувачах, коли вимагається створити великий тиск леза на відрізуваний пласт.

6 – долото

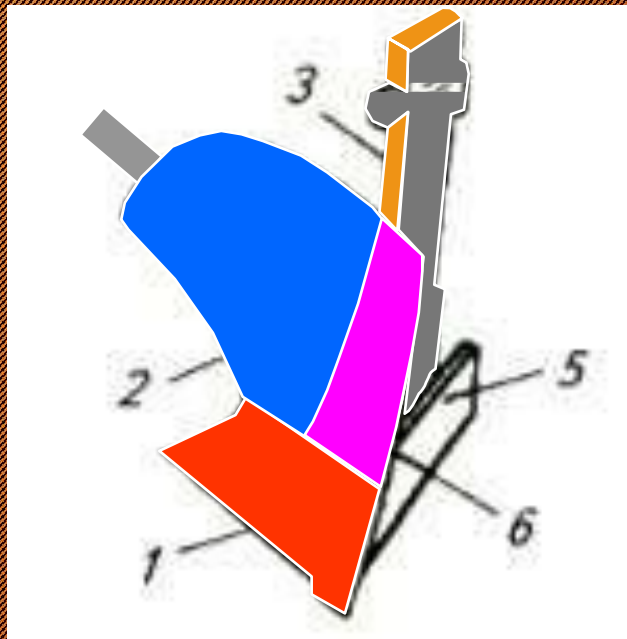
З висувним долотом – застосовуються для роботи в дуже важких умовах (наприклад, кам'янисті ґрунти). У міру зношування долото висувують вперед.

5 – зуб

Зубчасті – мають переривчасте лезо, завдяки якому відбувається часткове підрізування, а також відрив пласта знизу. Оскільки опір ґрунту на відрив менший, ніж на різання, то при використанні таких лемешів тяговий опір корпусу знижується.

1 – леміш; 2 – полиця;
3 – стійка; 4 – перо полиці;
5 – польова дошка;
6 – груди полиці.

Полиця - відрізує ґрунтовий пласт від стінки борозни, деформує його (розпушує), зрушує убік і обертає верхнім шаром вниз.

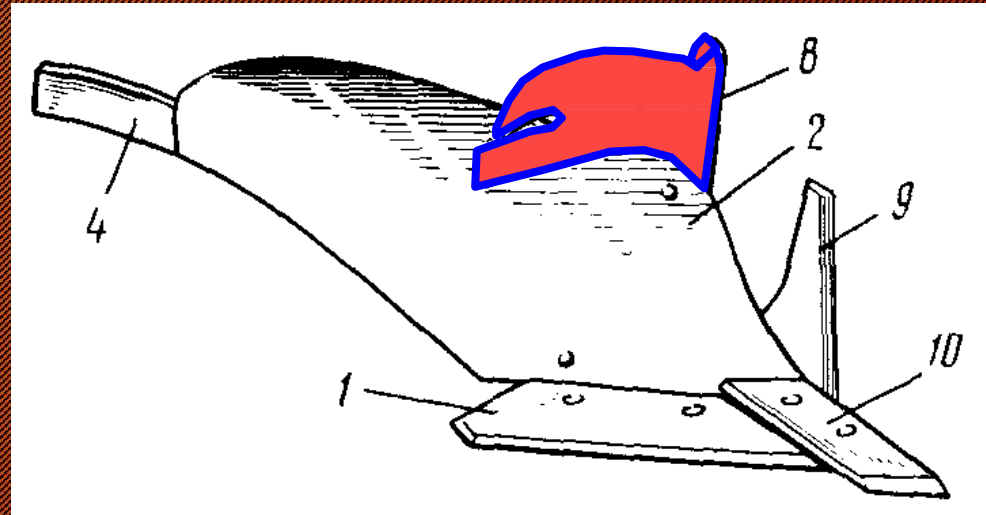
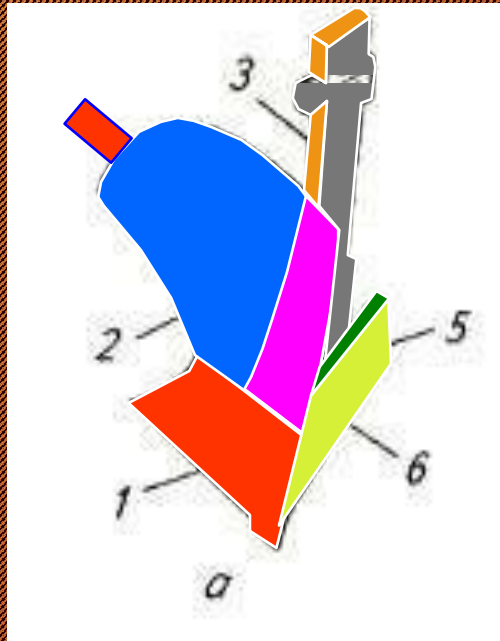
Особливо великий тиск випробовують **груди полиці**, тому зношуються швидше, ніж крило. Груди можуть бути знімними. Залежно від геометричної форми поверхні полиці корпусу діляться на: **культурні, напівгвинтові, гвинтові і циліндричні.**

Стійка – призначена для кріплення корпусу до рами плуга. Стійки можуть бути суцільнолиті і роз'ємні. У другому випадку до стійки кріпиться башмак. На башмаку кріпляться деталі корпусу. За формою перерізу стійки можуть бути: круглі і прямокутні.

Перо полиці – призначено для дообертання ґрунтового пласта.

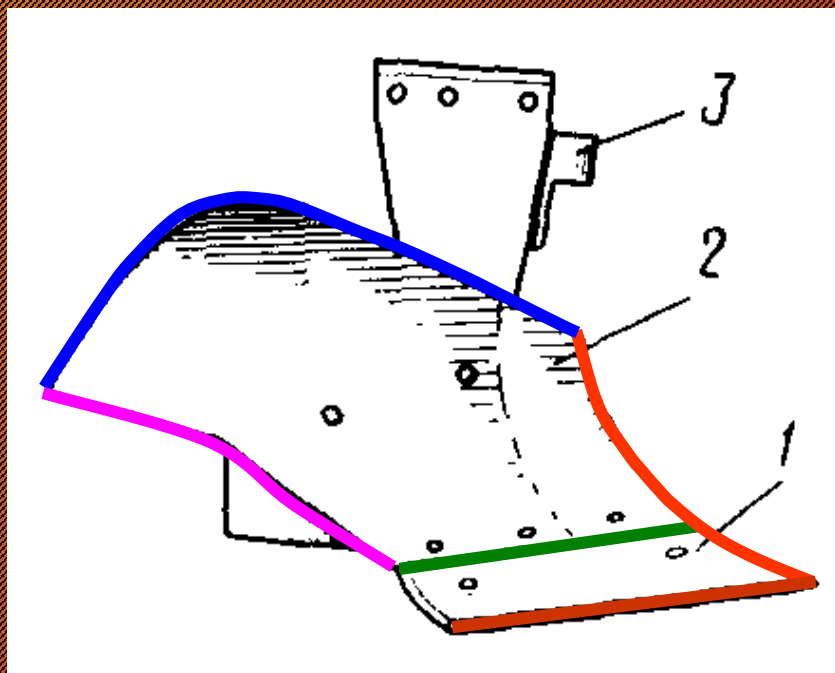
Для поліпшення обертання пласта і закладення дернини на корпусах працюючих на задернілих і кам'янистих ґрунтах, встановлюють **кутозніми 8**. Вони **виконують роль переплужників** при роботі на ґрунтах засмічених камінням.

Польова дошка – забезпечує стійкий хід корпусу, оберігає **стійку 3** від стирання і розвантажує її від, що вигинаючого і крутного моментів, які виникають під дією бічного тиску пласта ґрунту.

Назва обрізів полицевого корпусу плуга

1 – леміш; 2 – полиця;
3 – стійка.

Верхній обріз – обмежує верхній край корпусу.

Полювий обріз – призначений для відрізання ґрунтового пласта у вертикальній площині.

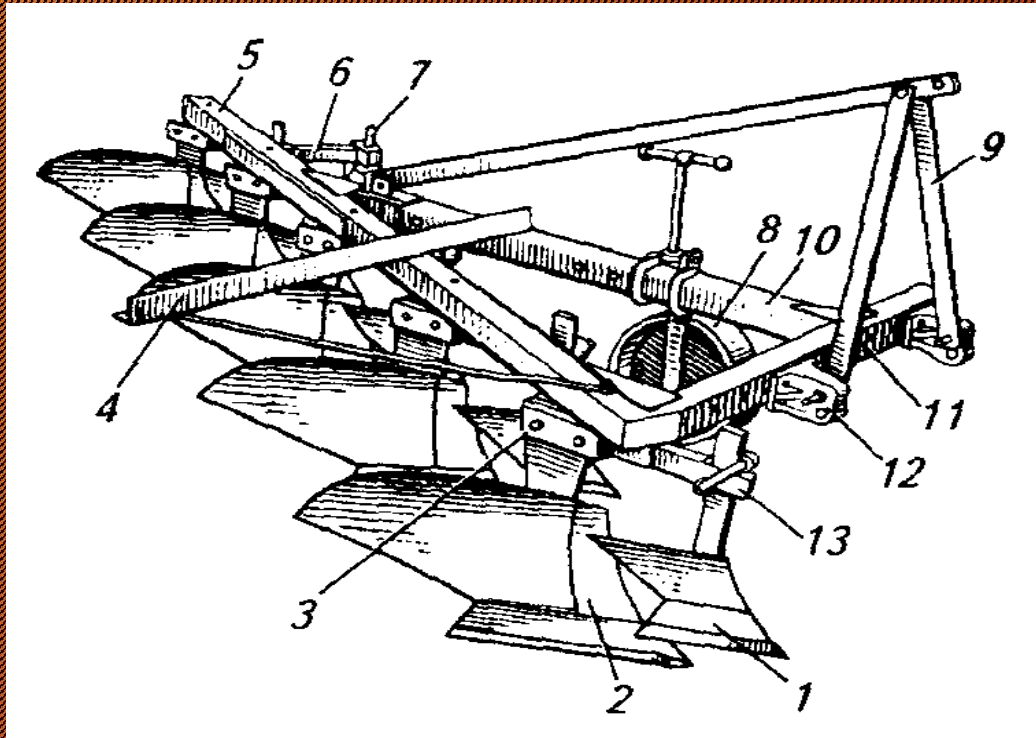
Борозенний обріз – обмежує борозенний край корпусу.

Стиковий обріз – з'єднується встик з лемешем.

Лезо лемеша – призначено для підрізання ґрунтового пласта в горизонтальній площині.

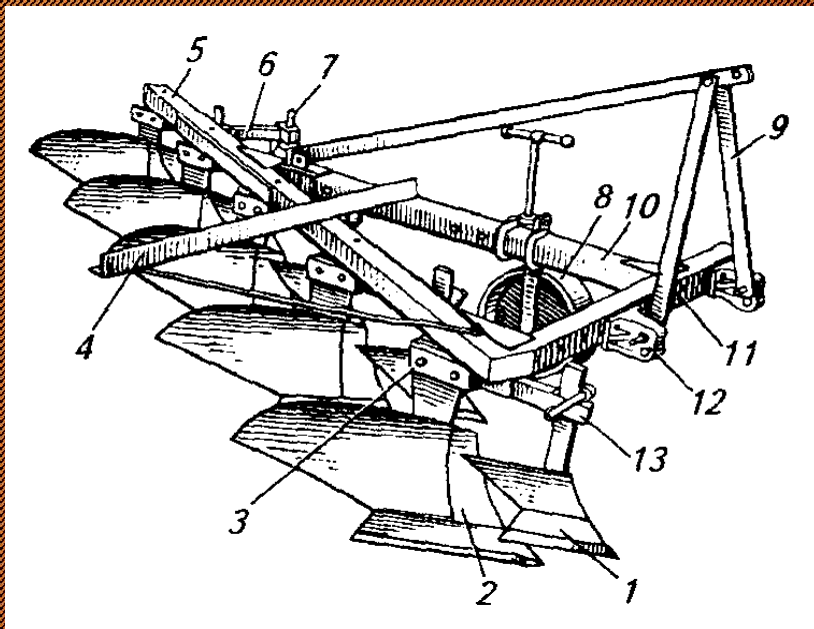
5. ЗАГАЛЬНА БУДОВА МАШИН ДЛЯ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ

Начіпний лемішний плуг ПЛН-5-35. На плузі встановлено 5 корпусів шириною захвату 35 см кожен.

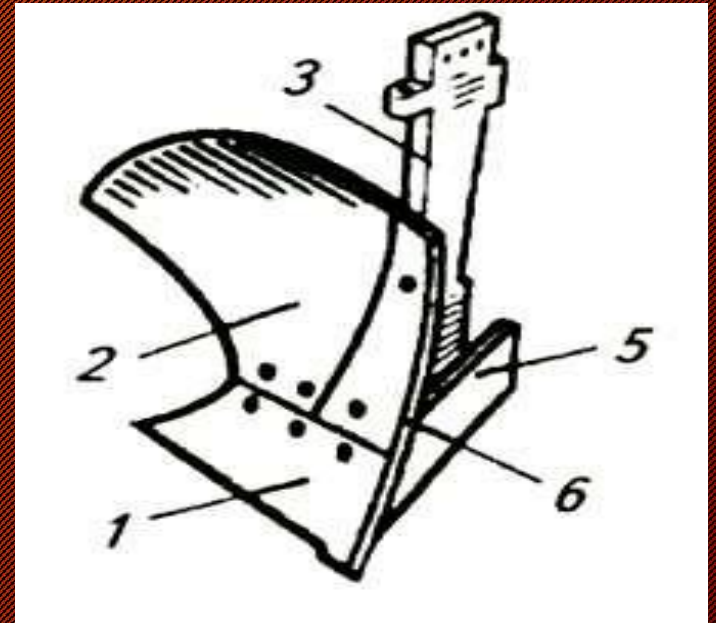
1 – передплужник; 2 – корпус; 3 – косинець; 4 – причіп для борін;
5 – основна балка; 6 – кронштейн кріплення ножа; 7 – дисковий ніж;
8 – опірне колесо; 9 – навішування; 10 – подовжня балка;
11 – поперечний брус; 12 – кронштейн; 13 – кронштейн передплужника

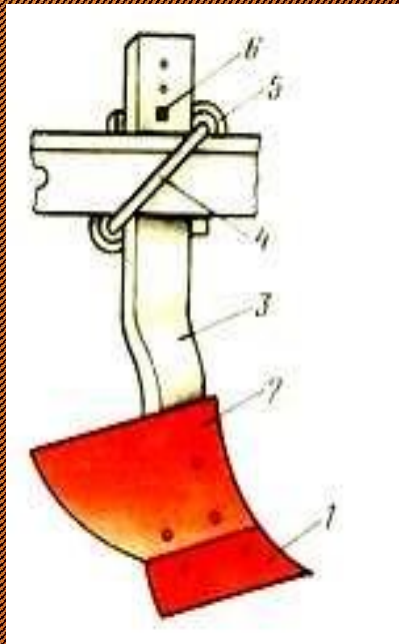

Рама — призначена для кріплення на ній усіх робочих органів плуга. На рамі кріпиться навісний або причіпний пристрій.

Корпус — призначений для відрізання ґрунтового пласта від загального масиву в горизонтальній і вертикальній площині, розпушування, зміщення та обертання.

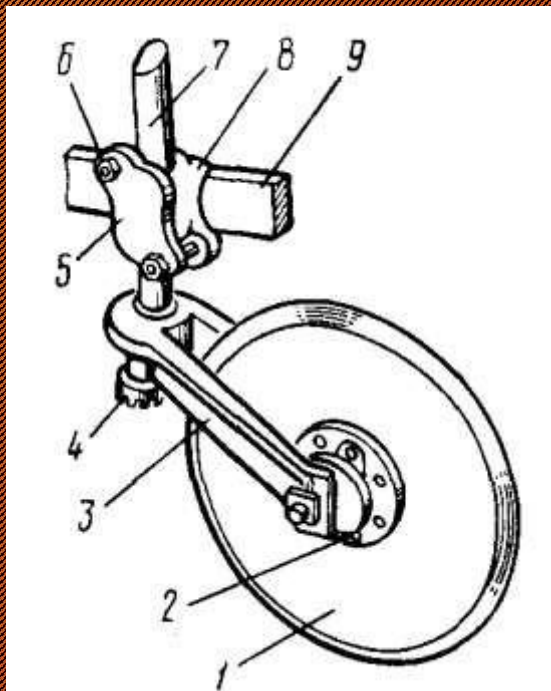

Переплужник — зрізує верхній задернілий шар ґрунту з боку польового обріза корпусу завтовшки **8-12 см** і шириною, рівною **2/3** ширина захвату корпусу, та скидає його на дно борозни.

Встановлюється перед кожним корпусом.

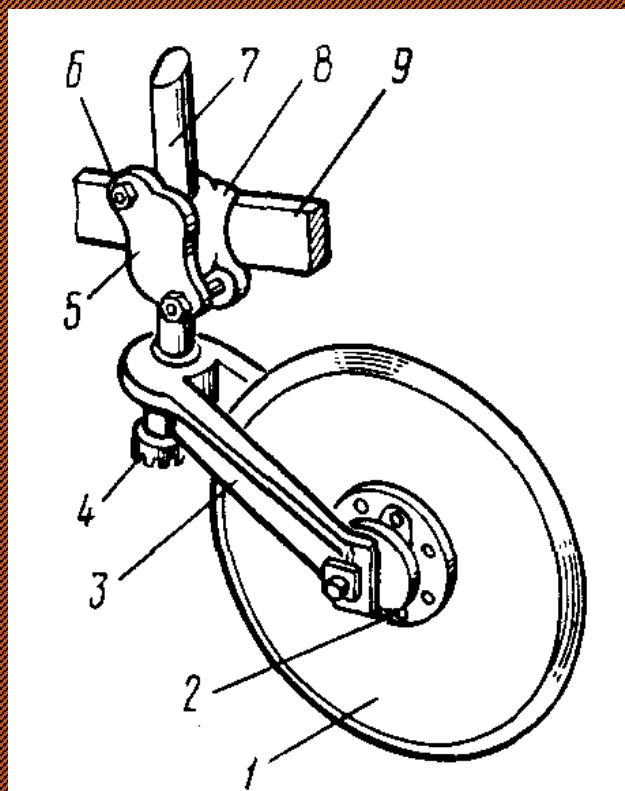

Ніж — розрізає ґрунт у вертикальній площині по лінії відокремлення пласта від масиву і сприяє кращому обороту пласта, закладенню рослинних решток, забезпечує стійкий хід плуга та рівномірність глибини оранки, полегшує процес відрізання пласта корпусу.

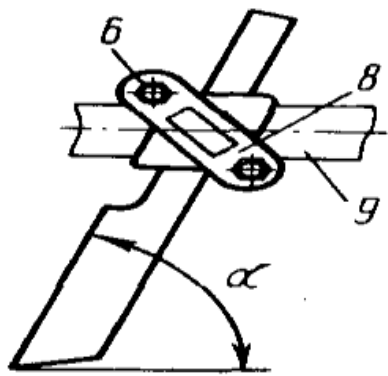
За конструкцією ножі класифікують

Дискові

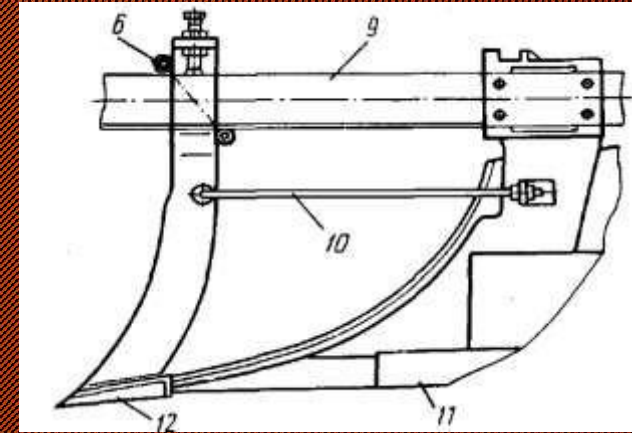
Дискові ножі встановлюють на плугах загального призначення та чагарниково-болотних для оранки ґрунтів не засмічених коренями і каменням. **Ніж зазвичай встановлюють перед останнім корпусом плуга.** Центр диска розташовують над носком переплужника або попереду нього на відстані до **130 мм**, а площину обертання диска зміщують у бік поля від польового обріза корпусу **на 1-3 см**. При оранці важких задернілих ґрунтів дискові ножі можна встановлювати перед кожним корпусом.

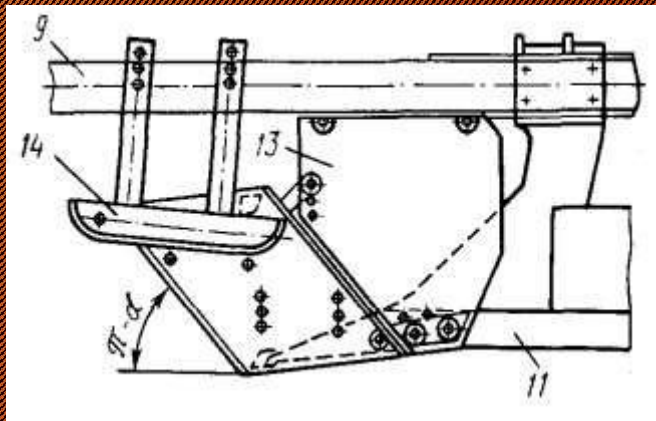

Консольний

Череслові ножі застосовують при оранці задернілих ґрунтів з невикорчовуваними коренями, засмічених каменям. Їх встановлюють на плугах спеціального призначення (чагарниково-болотних, лісових тощо)

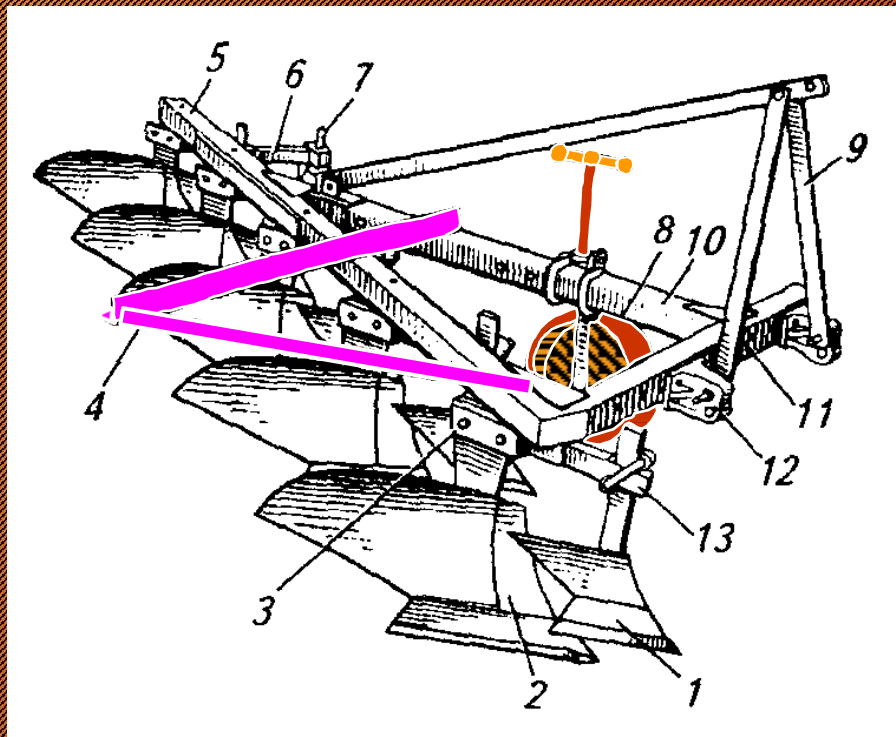
Двохопірний

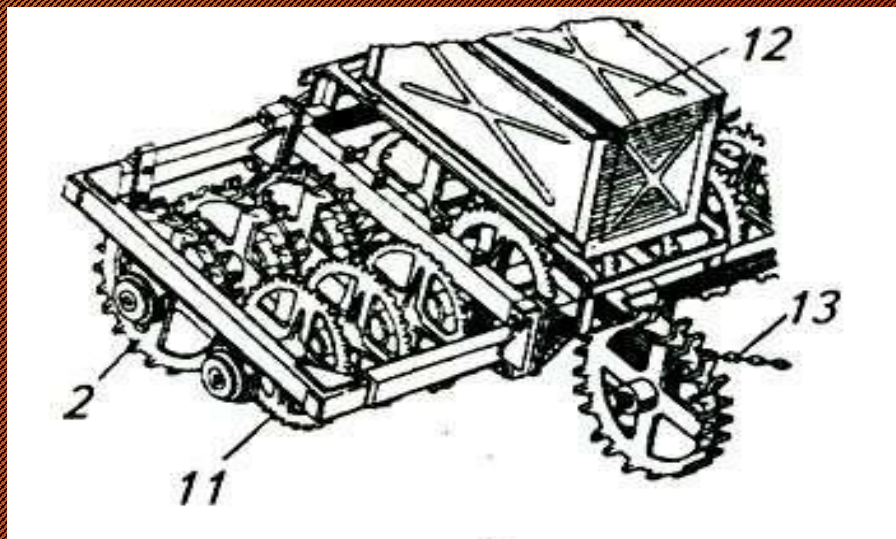
Плоский з опірною лижею

Такі ножі встановлюють на чагарниково-болотних плугах для оранки ґрунтів, зарослих кущами заввишки **до 2 м.**

Опорне колесо - призначене для обмеження глибини оранки.

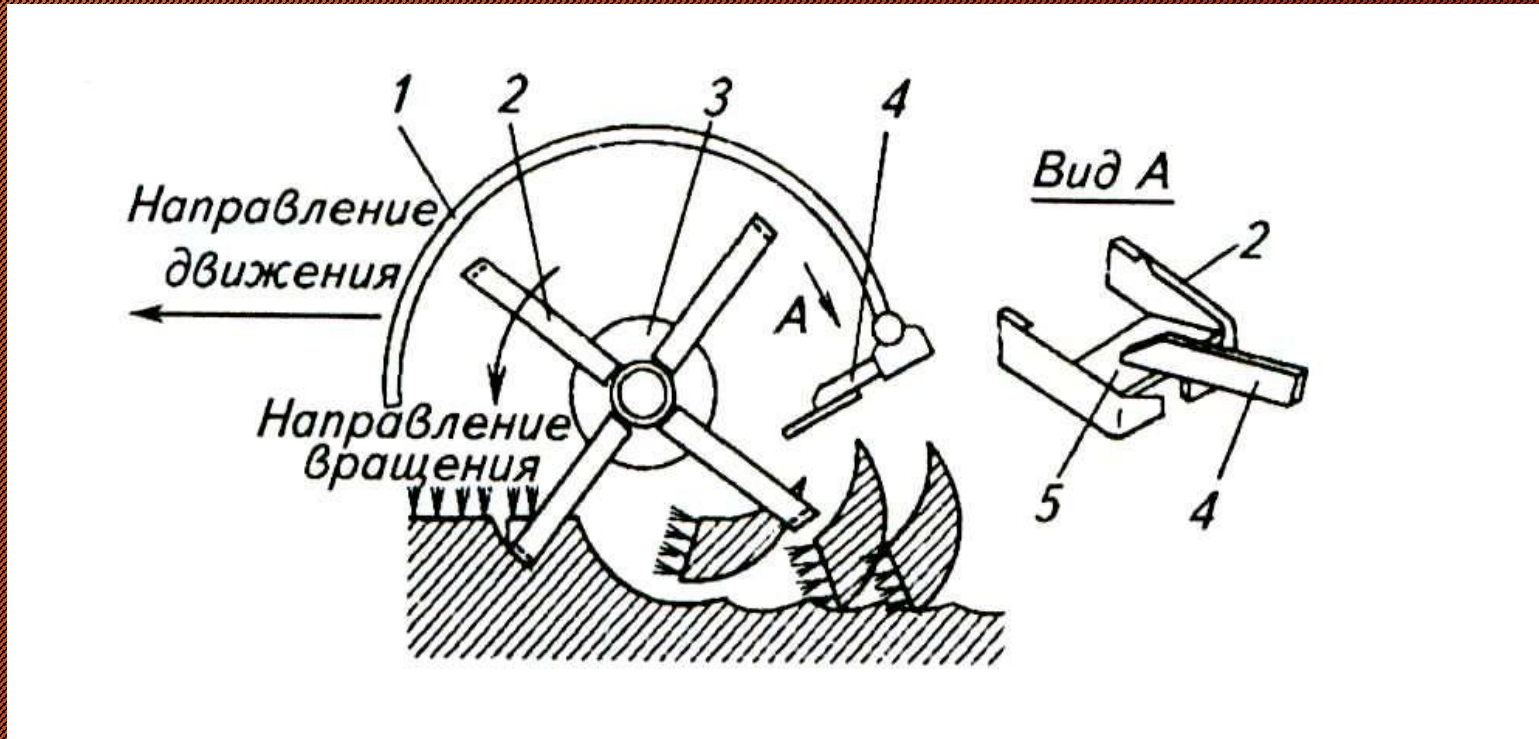

Причіплювання для борін – призначена для приєднання до плуга додаткових знарядь (зубових борін, кільчасто-шпорових катків; пристосувань ПВР-2,3; ПВР-3,5).

Ротаційні плуги

(ґрунтообробні фрези) призначені для обробки важких і перезвожених ґрунтів на глибину **до 30 см** з частковим оборотом і укладанням відрізаних пластів у борозни.

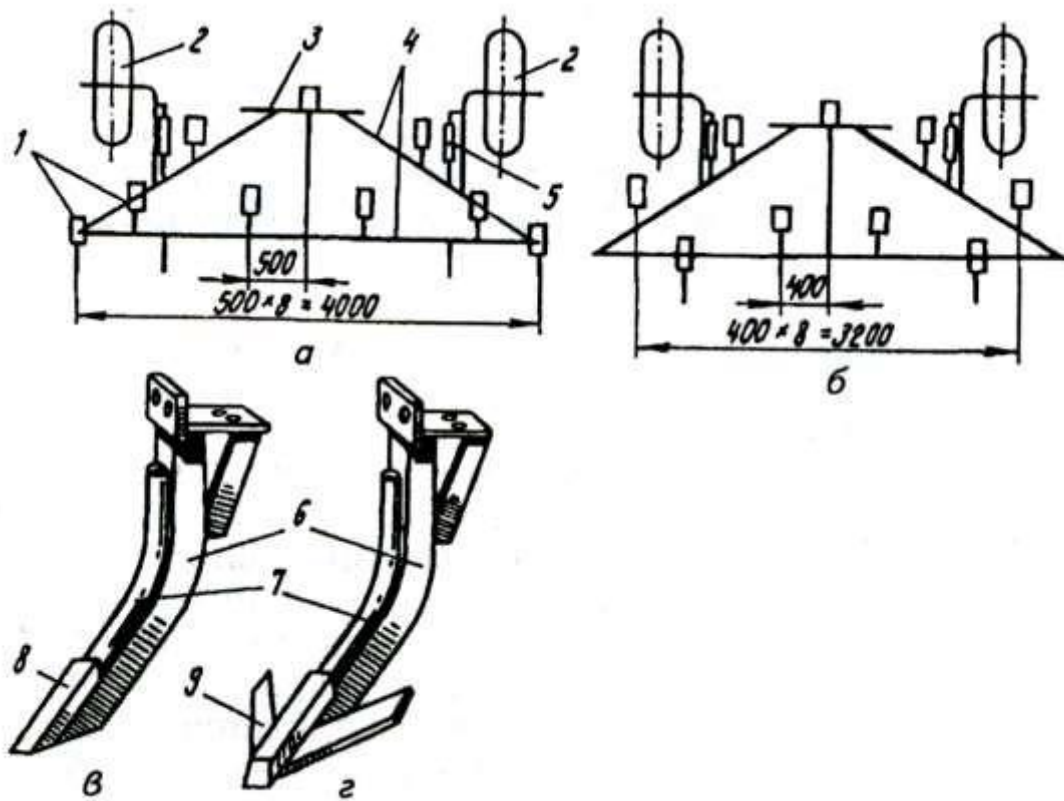

1 – корпус; 2 – ніж; 3 – диск; 4 – відбивач; 5 – лопатки.

Чизельний плуг-глибокорозпушувач ПЧ – 4,5

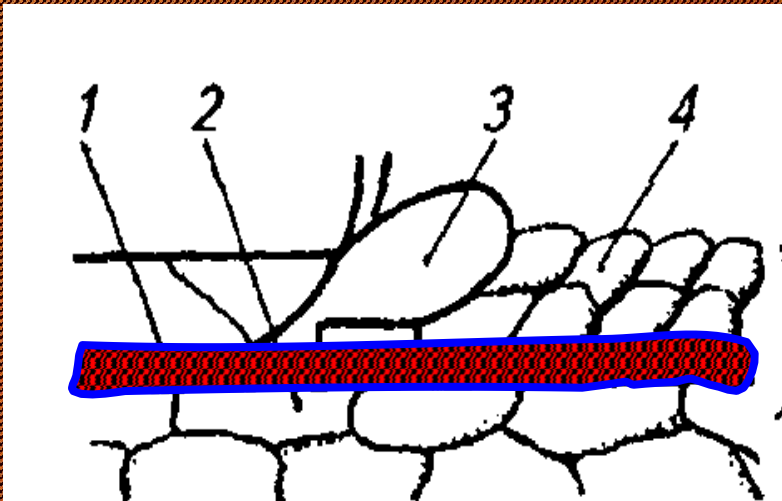
Призначений для глибокого розпушування ґрунту по відвальних і безвідвальних фонах з поглибленням орного горизонту, безвідвальної обробки ґрунту замість зябової і весняної оранок, глибокого розпушування ґрунту на схилах і парових полях.

а, б – схема розміщення робочих органів;
в, г – різновиди розпушувачів;
1 - розпушувачі;
2 – опірні колеса;
3 – навіска;
4 – рама;
5 – регулятор глибини;
6 – стійка;
7 – обтікач;
8 – долото;
9 – стрілочата лапа.

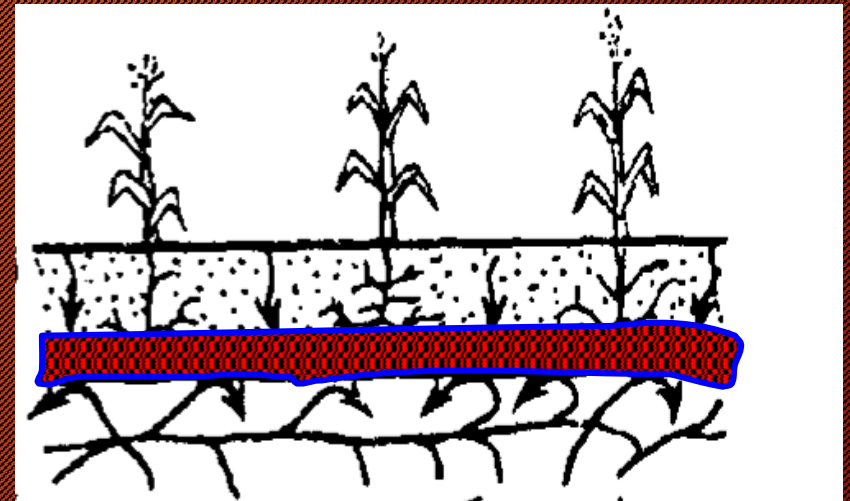

Глибоке розпушування проводять на глибину **до 45 см** з метою розпушування плужної підшви, що утворилася після багаторічної оранки лемішними плугами.

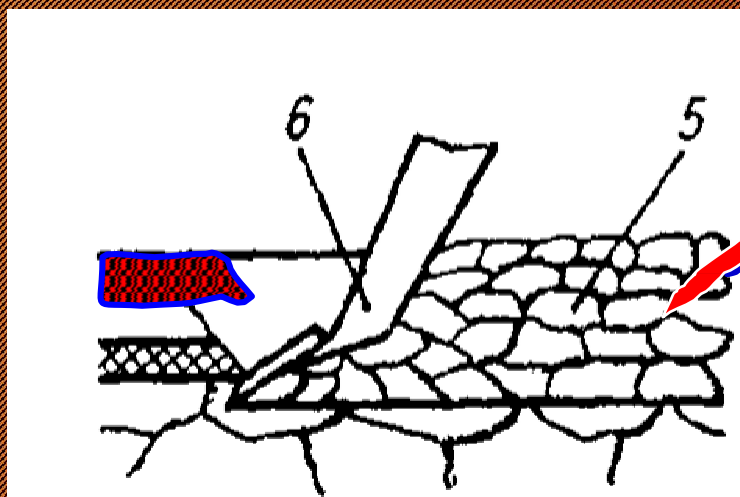
Утворення плужної підшви
при роботі лемішних плугів.

1 – плужна підшва; 2 – нижній шар; 3 – корпус лемішного плуга; 4 – орний шар.

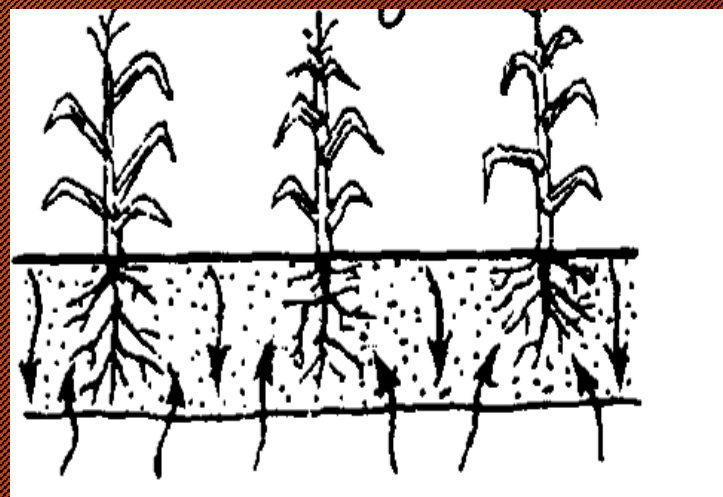
Пересування води та поведінка коренів рослин **до руйнування** плужної підшви.

Руйнування плужної підшови
при глибокому розпушуванні.

5 – розпушений шар; 6 – розпушувач.

Пересування води та поведінка
коренів рослин **після**
руйнування плужної підшови.

Профіль дна борозни після розпушення
ґрунту чизельним плугом.